

Заявка на розміщення наукової роботи (НР) у репозитарії НАУ (erNAU)

1. ПІП (повністю)	Верховцова Ольга Михайлівна Куценко Олена Вікторівна
2. Назва та тип НР (посібник, фах.стаття, тези тощо)	стаття
3. Рік її видання	201
4. Індксація (УДК,ББК,ISSN) тільки обрати необхідне	
5. Мова НР	українська
6. Ключові слова НР	симетрія, асиметрія, перекладацький простір, граматичні перетворення, адекватність, мовна система, лінгвістичний знак
7. Коротка анотація НР	Стаття присвячена дослідженню проявів міжмовної асиметрії, що виникають при взаємодії мов при перекладі. Оскільки міжмовна асиметрія є однією з основних труднощів, що виникають при перекладі з однієї мови на іншу, ця проблема все більше привертає увагу не лише лінгвістів, а й перекладачів. Прояви асиметрії при рефракції перекладу дуже різноманітні. Для того щоб швидко вибрати правильний варіант перекладу, перекладачеві необхідно знати всі види граматичних трансформацій

МІЖМОВНА АСИМЕТРІЯ В ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ

*Senior teacher Verhovtsova Olga
Senior teacher Kutsenko Olena*

*Kiev National Aviation University
International Relations Institute
Department of Foreign Languages*

Abstract. *This article is devoted to the research of the interlingual asymmetry arising at the interaction of languages during translation. As interlingual asymmetry is one of the major*

difficulties at the translation from one language into another this problem more and more draws the attention of not only the linguists, but also of the translators. Manifestations of asymmetry in translation refraction are very various. In order to quickly choose the correct version of the translation, an interpreter needs to know all kinds of grammatical transformations.

Keywords: *symmetry, asymmetry, translation space, grammar transformations, adequacy, a language system, a linguistic sign.*

Ця стаття присвячена дослідженню проявів міжмовної асиметрії, що виникають при взаємодії мов при перекладі. Оскільки міжмовна асиметрія є однією з основних труднощів, що виникають при перекладі з однієї мови на іншу, ця проблема все більше привертає увагу не лише лінгвістів, а й перекладачів. Прояви асиметрії при рефракції перекладу дуже різноманітні. Для того щоб швидко вибрати правильний варіант перекладу, перекладачеві необхідно знати всі види граматичних трансформацій.

Ключові слова: *симетрія, асиметрія, перекладацький простір, граматичні перетворення, адекватність, мовна система, лінгвістичний знак.*

Вступ. Процес перекладу - це не проста заміна одиниць однієї мови з одиницями іншої, а, навпаки, це складний процес що доводить до перекладача ряд труднощів. Одним з методів, які допомагають перекладачам, є трансформація. У цій статті робиться спроба дослідити прояви граматичної асиметрії, що виникають внаслідок взаємодії мов в перекладацькому просторі. Розуміння міжмовної асиметрії ґрунтується на роботах по вивченню асиметрії мовного знака Ш.Балли, В.Г. Гака, С. Карцевського, Ф. де Соссюра, теорії перекладацьких помилок А.Б Шевніна, А. Погосяна, М. Дебрена і ін.

Так як міжмовна асиметрія є однією з найважливіших проблем, що виникають при перекладі з однієї мови на іншу, ця проблема все більше і більше привертає увагу не тільки лінгвістів, а й перекладачів. Прояви асиметрії в перекладацькій практиці дуже різноманітні і це явно і чітко виявляється в зіставленні кількох мов. Метою нашого дослідження є виявити типові граматичні трансформації.

Матеріалом дослідження слугують оригінали та переклади романів Лорен Вайсбергер, Конан Дойля та української народної казки «Ох».

Міжмовна асиметрія проявляється у відсутності однозначної відповідності між елементами мови оригіналу і мови перекладу. Як наголошується в джерелах, асиметрія на рівні лексики, граматики і на рівні прагматики між одиницями оригіналу і перекладу виявляється в способах вираження і втілення задуму автора. Наявність міжмовної асиметрії робить переклад завжди принципово асиметричним, тобто переклад повинен зберегти асиметричність знаків оригіналу [1, 86; 3, 17]. У перекладі асиметричність мов виражається в необхідності висловити одну і ту ж думку різними способами.

Переклад розуміється як процес транспонування смислу тексту однієї мови і культури в текст іншої мови і культури. Цей процес спрямований на їх гармонізацію з метою створення адекватного тексту перекладу, здатного інтегруватися в іншу культуру і стати її надбанням. Під гармонійним текстом перекладу розуміємо такий текст, який виражає ту ж систему смислів, що і текст оригіналу, але в іншій мові, в іншій культурі [2, 10]. Перекладач як носій мови викладає, по суті, не вихідний текст оригіналу, а своє розуміння цього тексту. Отже, літературний переклад неможливий без всебічного осмислення оригіналу, і одного знання іноземної мови тут мало, потрібна особлива майстерність – вміння інтерпретувати гру слів, почуття мовної форми, здатність відтворити художній образ, передаючи національний колорит, крім того, перекладачам, як і письменникам, необхідний багатосторонній життєвий досвід, а ще потрібно невпинно поповнювати запас вражень – без знання життя передати ідею, дух, колорит твору неможливо.

Перекладацькі трансформації відбуваються з причини неповної спільності або відмінності української та англійської мов. Спільність або симетричні відносини між граматичними властивостями української та англійської мов пояснюються їх загальною приналежністю до індоєвропейської сім'ї і проявляються в наявності загальних граматичних значень і категорій: категорій числа у іменників, граматичних категорій у дієслова (час, стан,

вид), категорій ступенів порівняння у прикметників, функціональної значущості та порядку слів і т.д. У той же час відмінність принципів граматичного ладу, що виражається в приналежності цих мов до різних граматичних груп, відбивається в істотних відмінностях між граматичними властивостями, наприклад, в існуванні несхожих граматичних категорій: артиклі в англійській мові, дієприслівник в українській мові, повнозначне узгодження в українській мові, фіксований порядок слів в англійській мові і т. д.

Граматичні трансформації - спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю з іншим граматичним значенням при цьому відбувається перебудова речення.

The lights hasn't officially turned green at the intersection of the 17th and Broadway before an army of overconfident yellow cabs roared past the tiny deathtrap I was attempting to navigate around the city streets.[7]

На перехресті Сімнадцятої авеню і Бродвею ще не загорівся зелений сигнал світлофора, а ціла орда нахабних жовтих таксі вже з ревом рушила повз мене, не звертаючи жодної уваги на мої марні спроби впоратися з автомобілем.

При перекладі даного речення були застосовані перебудова, додавання, заміна підмета.

Заміні може піддаватися словоформа, частина мови, член речення, речення певного типу. Цей спосіб перекладу може бути застосований перекладачем в тих випадках, коли еквівалентна форма висловлення в мові перекладу відсутня, а також для досягнення максимальної адекватності перекладу. Семантичні одиниці в різних мовах можуть також мати різну значимість, тобто займати різне положення в системі мови. Слова можуть мати різне граматичне значення. Не зважаючи на відносну близькість частин мови за складом в обох мовах, більш глибоке знайомство з ними, свідчить про значне розходження між ними. Ця різниця, перш за все, полягає в розходженні в складі граматичних категорій і засобів вираження в обох мовах.

I repeated over and over in my head the mantra offering little comfort and less direction amid the screeching midday traffic.[7]

Я знову і знову подумки повторювала заклинання, яке дуже мало заспокоювало і ще менше могло служити керівництвом до дії серед ревучого потоку машин.

Колись-то давно, не з моєї пам'яті, мабуть, ще й батьків і дідів наших не було на світі, жив собі убогий чоловік з жінкою, а у них був одним один син. [5]

Once upon a time, long long ago, beyond the times that we can call to mind, yet our great-grandfathers or their grandfathers had been born into the world, there lived a poor man and his wife, and they had one only son.

Категорія визначеності / невизначеності має граматиалізований характер в англійській мові: це означений артикль the і неозначений артикль a або an. На противагу англійській мові, в українській мові категорія визначеності-невизначеності не має морфологічного вираження і виражається лексично. Для вираження означеності використовуються вказівні займенники цей, ця, це, ці або той, та, то, ті. За своєю функцією вони відповідають означеному артиклю. Наприклад: Дякую за цю пораду. Thank you for the advice.

Для вираження неозначеності використовуються займенники якийсь, якась, якість, числівник «один». При перекладі англійською мовою вони можуть замінюватися неозначеним артиклем a або an. наприклад:

Це була якась загадка. [5] It was a mystery.

Основною ознакою українських прикметників є наявність у якісних прикметників двох форм: повної і короткої. Їх відмінність в тому, що повні прикметники виконують атрибутивну функцію, а короткі - предикативну. В англійській мові такий розподіл відсутній.

Another pair of seven-hundred-dollar shoes sacrificed to my complete and utter lack of grace under pressure: this clocked in as my third such breakage this month.[7]

Ще одна пара туфель вартістю сімсот доларів принесена в жертву моєму невмінню витончено вирішувати важкі ситуації: вже третій випадок за цей місяць.

Граматичні категорії виду та часу в різних мовах мають далеко не однаковий розвиток і найрізноманітніший морфологічний склад. Якщо категорія виду в сучасній українській мові представлена формами двох видів - доконаний і недоконаний, то категорія часу - трьома формами часу в дієсловах недоконаного виду і двома формами в дієсловах доконаного виду. Що стосується англійської мови, то в ході розвитку цієї мови, категорія виду була втрачена, в зв'язку з чим, постійно розвивалася категорія часу.

I had a few seconds- peaceful seconds if one could overlook the angry honking and varied forms of the word “fuck” being hurled at me from all directions- to my sweet hands to pull of my Manolos, and and toss them into the passengers seat.[7]

У мене було кілька секунд - цілком спокійних, якщо не брати до уваги роздратоване гудіння і всілякі варіації зі словом «дідько», що сипалися на мене з усіх боків, - щоб зняти покалічені туфлі від Маноло і жбурнути їх на заднє сидіння.

Категорія стану являє собою дієслівну категорію, що виражає різні відносини між суб'єктом і об'єктом дії, що мають своє морфологічне вираження у формі дієслова. Зіставлення випадків вживання форм пасивного стану в обох мовах показує, що їх функціонування в мові є зовсім різним. Якщо англійська мова переважно використовує форми пасиву, то українській мові в подібній ситуації найчастіше використовує форму активного стану з прямим об'єктом.

Як в українській, так і в англійській мові речення можуть з'єднуватися одне з одним як за допомогою сурядного, так і за допомогою підрядного зв'язку. Однак, в цілому для українській мови більш характерні сурядні конструкції, в той час як в англійській підрядні зустрічаються частіше.

I propped the phone between my ear and shoulder and tossed the cigarette out of the window, where it narrow missed hitting a bike messenger. He screamed out a few highly unoriginal “fuck you” before weaving forward.[7]

Плечем я притиснула телефон до вуха і жбурнула за вікно сигарету, ледь не потрапивши в кур'єра на велосипеді, і, перед тим як рушити вперед, він кілька разів вкрай неоригінально прокричав «дідько».

При перекладі з української на англійську часто відбувається заміна речення підпорядкуванням:

Йдуть дорогою та й розмовляють: батько розпитує, як там у Оха було; син розказує; то знову батько розказує, як він бідує, а син слухає. [5]

As they went along the road together they fell a-talking, and his father asked him how he had fared at Oh's. The son told him. Then the father told the son what he had suffered, and it was the son's turn to listen.

У перекладацькій практиці також застосовується спосіб морфологічної трансформації, де одні частини мови замінюються іншими. В англійській мові назви виконавців дії (зазвичай з суфіксом -er) широко вживаються не тільки для позначення осіб певної професії («письменник, художник, співак, танцюрист» та ін.), Але і для характеристики дій «непрофесіоналів». Значення таких іменників передаються в перекладі з допомогою українських дієслів. Наприклад: *She is a good dancer. Вона гарно танцює.*

I see that I have alluded above to his powers upon the violin. [6]

Як я вже сказав, Холмс прекрасно грав на скрипці.

В наступних прикладах ми також бачимо заміну частин мови при перекладі:

In old days Stamford had never been a particular crony of mine, but now I hailed him with enthusiasm, and he, in his turn, appeared to be delighted to see me. In the exuberance of my joy, I asked him to lunch with me at the Holborn, and we started off together in a hansom. [5]

Раніше ми зі Стемфордом не дуже дружили, але зараз я привітав його з ентузіазмом та й він, здавалось, був радий мене бачити. Переповнений почуттями я запросив його на сніданок і ми одразу ж поїхали в Холборн.

При перекладі опущенню піддаються частіше за все слова, є семантично надмірними, тобто виражають значення, які можуть бути вилучені з тексту і без їхньої допомоги. Як система мови в цілому, так і конкретні мовні твори мають, як відомо, дуже великим ступенем надмірності, що дає можливість виробляти ті чи інші опущення в процесі перекладу [1, 190]. Необхідність використання опущень пов'язана з тим, що в порівнянні з українською мовою, англійська - більш «компактна», а використання «зайвих» слів, які не змінюють загального сенсу, веде до громіздкості.

I figured she was probably concerned that everything was going well. [7]

Подумавши, що вона, можливо, турбується про те, чи все в порядку.

Приходить Ох — аж він спить. [5]

Oh came out to see how he was getting on, and there he lay a-snoring.

Крім того, при усному перекладі, може застосовуватись додавання - одна з найцінніших трансформацій, завдяки якій речення стає зрозумілішим і виразнішим.

Awesome. [7]

Видовище вельми жалюгідне.

— Не журіться, тату, все гаразд буде. [5]

— "Grieve not, dear dad, all will come right in the end."

Це всі нечисленні види граматичних трансформацій, що зустрічаються частіше в письмовому перекладі. Інші ж домінують в усному.

Одним із прийомів, що часто застосовуються при художньому перекладі є антонімічний переклад. Його суть полягає в передачі поняття з тексту оригіналу протилежним відповідником (словом чи словосполученням) з мови перекладу:

My health forbade me from venturing out unless the weather was exceptionally genial, and I had no friends who would call upon me and break the monotony of my daily existence. [6]

Здоров'я не дозволяло мені виходити в похмурий чи прохолодний день, друзі до мене не приходили, бо в мене їх просто не було, і ніщо не скрашувало монотонність мого повсякденного життя.

Такий прийом може застосовуватись і тоді, коли в мові перекладу не знаходиться прямого відповідника, а описовий переклад відкидається із стилістичних міркувань.

"Whatever have you been doing with yourself, Watson?" he asked in undisguised wonder, as we rattled through the crowded London streets. "You are as thin as a lath and as brown as a nut." [6]

Що з вами, Ватсон? – запитав він з відвертою цікавістю, коли кеб торохкотів переповненими вулицями Лондона.- Ви висохли, як шкіпка і пожовкли, як лимон!

Висновок. Найголовніше завдання перекладача - досягти семантичної еквівалентності вихідного і переказного текстів. Для цього потрібні різноманітні перекладацькі перетворення, а на рівні компонентної еквівалентності - трансформації, які торкаються граматичної структури висловлювання. Причина, що викликає, граматичні трансформації криється в тому, що кожна мова має свою власну, своєрідну структуру, і перекладач має це

враховувати. Саме відмінності в структурах мов змушують перекладача використовувати різні трансформації. Але, окрім об'єктивних причин використання граматичних трансформацій, існують також і суб'єктивні. До суб'єктивних причин відносяться: нестача часу в умовах усного перекладу, власний стиль перекладача, чи є перекладач носієм вихідної мови. При перекладі перекладач майже завжди стикається з невідповідностями між граматичними структурами вихідної мови і мови перекладу. І це відбувається частіше, ніж відсутність лексичного еквіваленту. У даній роботі були розглянуті різні види граматичних трансформацій: синтаксичне уподібнення, перестановки, членування речень, об'єднання речень, заміна членів речення, перетворення активних конструкцій в пасивні і навпаки, зміна предикатів при перекладі, опущення, доповнення, граматичні заміни частин мови. У ході нашої роботи було з'ясовано, що граматичні трансформації на морфологічному рівні майже завжди супроводжуються синтаксичними трансформаціями, у той час як трансформації на синтаксичному рівні можуть відбуватися і без супутніх морфологічних трансформацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод / Леонид Степанович Бархударов. - М.: Международные отношения, 1975: 240
2. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с русского языка на английский, М., 2000: 208
3. Мороз Т. Ю. Семантико-граматична асиметрія в системі морфологічної категорії числа абстрактних іменників / Т. Ю. Мороз // Одеський лінгвістичний вісник. - 2015. - Вип. 5(1): 99-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/olinv_2015_5%281%29__24
4. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: Р. Валент, 2004: 237
5. Українські народні казки. – Київ: «Веселка», 1990:183
6. Arthur Conan Doyle A Study in scarlet. Ebook 2016 Режим доступу: <https://www.gutenberg.org/files/244/244-h/244-h.htm>
7. Weisberger Lauren The devil wears Prada Broadway Books, 2006 Режим доступу: [https://en.wikipedia.org/.../The_Devil_Wears_Prada_\(novel\)](https://en.wikipedia.org/.../The_Devil_Wears_Prada_(novel))